

Міністерство освіти і науки України
Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 4

Рівне – 2018

Редакційна колегія:

- Сверлюк Я.В.**, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;
Павелків Р.В., доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;
Пелех Ю.В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з **науково-педагогічної та навчально-методичної роботи**;
Вербець В.В., доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту соціології Рівненського державного гуманітарного університету;
Mirosław Dymon Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski wydział muzyki;
Лісова С.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;
Малафік І.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;
Дем'янчук О.Н., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;
Потапчук Т.М., доктор педагогічних наук, професор, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;
Шевчук С.І., кандидат філологічних наук, доцент кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва;
Цюлюпа С.Д., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Крижановська Т.І., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Сверлюк Л.І., кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;
Буцяк В.І., кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Прокопович Т.Ю., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Радковська Л.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Филипчук М.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 22.02.2018 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2018. – Вип. 4. – 396 с.

ISBN 978-966-416-550-8

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Бурчак І.С.</i> Діагностика сформованості ціннісних орієнтацій майбутніх керівників дитячим ансамблем спортивно-бального танцю.....	6
<i>Іванова Л.І., Іванова Т.В.</i> Особливості початкового етапу фортепіанної підготовки учнів музичних шкіл.....	13
<i>Сверлюк Л.І., Куніцька І.В.</i> Теоретичні основи формування гуманних взаємин у дитячому хоровому колективі.....	19
<i>Лужна Л.М., Радковська Л.М.</i> Робота над поліфонічними творами з учнями-піаністами ДМШ (на прикладі "Нотного зошити А. М. Бах").....	26
<i>Матвійчук А.В.</i> Роль естрадного вокального ансамблю у формуванні професійних навичок майбутніх вчителів музичного мистецтва.....	32
<i>Наулік Н.В.</i> Розвиток навчального інтересу учнів-початківців в класі фортепіано.....	38
<i>Никон О.К., Остапчук М.М.</i> Формування мотивації вдосконалення виконавських навичок у самостійній роботі студентів.....	45
<i>Павлішин Н.В.</i> Музичний розвиток підлітків в умовах інтеграції мистецтв.....	53
<i>Пальоха О.А.</i> Роль задатків і здібностей у професійній музичній діяльності.....	60
<i>Піддубник В.Г., Якимчук С.Н.</i> Проблеми концертного хвилювання співаків творчого колективу.....	68
<i>Прокопович Т.Ю.</i> Педагогіка музична і музейна: сучасні тенденції взаємодії.....	74
<i>Сверлюк Я.В.</i> Методологічні підходи професійної підготовки диригента оркестрового колективу.....	80
<i>Симончук Т.Д.</i> Роль естрадної пісні у формуванні вокальної культури підлітків.....	89
<i>Радковська Л.М., Цибульська С.Ю.</i> Використання новітніх технологій на уроках музичного мистецтва в ЗОШ.....	95
<i>Тетєнєва Н.О.</i> Форми та методи розвитку музичних здібностей на уроках сольфеджіо в ДМШ.....	101
<i>Турчин Г.П.</i> Художні завдання диригента оркестру в роботі над музично-виразовими засобами.....	107
<i>Ужинський М.Ю., Капітанець Л.М.</i> Студія електронної музики як творча майстерня музиканта-інструменталіста.....	117
<i>Фарина Н.П.</i> Концертно-виконавська діяльність студентів-вокалістів: педагогічний аспект.....	124
<i>Федячко І.Б.</i> Еволюція педагогічних поглядів на процес роботи над музичним твором.....	131
<i>Хуан Ханьцзе.</i> Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя музики до сценічного партнерства.....	138
<i>Цюлюпа С.Д., Цюлюпа Н.Л.</i> Педагогічні принципи викладання фахових дисциплін зі спеціальності "Музичне мистецтво".....	144

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Mirosław Dymon. Kształtowanie zainteresowań i umiejętności muzycznych dzieci i młodzieży w środowisku szkolnym</i>	151
<i>Блищук Н.В. Творча майстерність піаніста-концертмейстера дитячого хору</i>	164
<i>Буцяк В.І., Турко Н.С. Культурологічні засади появи та функціонування музичних інструментів</i>	170
<i>Власюк О.П. Спадщина українського мистецтва в історичній ретроспективі</i>	178
<i>Трачук Л.Д., Гаврилюк С.В. Тульчинське училище культури в мистецькому житті Поділля</i>	189
<i>Галаган В. Технологічні основи колективного виконавства</i>	195
<i>Дзвінка Р.І. Творчий доробок Михайла Тимофіїва в контексті еволюції сопілкового виконавства</i>	204
<i>Димченко С.С. Проблеми становлення та розвитку диригентського мистецтва: здобутки і перспективи</i>	210
<i>Krous O.P., Pryt K.O. Folklor of Volyn Polissya as an important factor of formation of national self-identity of future music teachers</i>	220
<i>Крусь О.П. Регіональний музичний фольклор – інтегральна частка духовної скарбниці нації</i>	226
<i>Островська Г.Б. Творчий портрет Лідії Сергіївни Костянець</i>	232
<i>Петричук О.В. Історико-культурні передумови формування специфікацій стилю в музиці</i>	241
<i>Симончук І.А. Даюк Ж.Ю. Артистично-театральні аспекти виконавського мистецтва у творчості провідних українських баяністів</i>	248
<i>Сташук О.А. Творчо-педагогічний феномен Олександра Панасовича Довгалока</i>	254
<i>Столярчук Б.Й. Збирач народних пісень Рівненщини Петро Степанюк</i>	262
<i>Ускова А. Обряд випікання весільного короваю у селі Колом'є Славутського району Хмельницької області</i>	266
<i>Филичук М.С. Бас-гітара в культурно-мистецькому просторі: генеза, розвиток, сучасний стан</i>	275
<i>Франчук Д. Історія та народнопісенна творчість села Самчики (Старокостянтинівського району Хмельницької області)</i>	283
<i>Цапун Р.В. Українська традиція святкування масниці та відтворення обрядодій в студентському середовищі</i>	293
<i>Черніско В.А. Творчий доробок Євгенії Родзь через призму історії та спадкоємності</i>	299
<i>Шереток Р.М. Мистецьке наповнення інтер'єру культових споруд ордену кармелітів на Волині (за матеріалами праць Т. Стецького і Я. Гіжицького)</i>	306
<i>Шихова Г.І. Зародження та розвиток української музичної освіти у XVI-XIX ст.</i>	314
<i>Радковська Л.М., Яцук І.І. Сучасна бандура: новий статус академічного і професійного інструменту</i>	320

РОЗДІЛ III.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Кардаш (Гергелюк) В.В.</i> Розвиток емоційної сфери дітей з особливими потребами засобами музичного мистецтва	325
<i>Грабик Н.В.</i> Методи творчого самовираження учнів у вокально-хоровій роботі загальноосвітніх навчальних закладів	329
<i>Гумінська О.О.</i> Науково-методичні засади самовираження учнів у музичній діяльності	334
<i>Гурин А.В.</i> Інструментальне музикування на уроках музичного мистецтва в загальноосвітньому навчальному закладі	338
<i>Карманюк Ю.В., Григорчук І.С.</i> Музичний фольклор в системі засобів музичного виховання молодших школярів	345
<i>Клець Т.</i> Розвиток техніки диригування у студентів музично-педагогічних спеціальностей	350
<i>Крет М.В.</i> Музика та її морально-виховні функції у процесі становлення особистості	357
<i>Лукащук О.І.</i> Роль мистецтва у професійному становленні майбутнього вчителя музики	362
<i>Крижановська Т.І., Оксенчук Д.Ю.</i> Розвиток виконавської культури учня-баяніста за методикою Петра Серотюка	370
<i>Пастушенко Л.А.</i> Принципи і підходи виховання естетичних смаків майбутніх учителів музичного мистецтва	379
<i>Пастушенко А.С., Гарбуз Т.В.</i> Вища школа в системі національно-патріотичного виховання молоді на кращих зразках народної пісенної творчості	386
Про авторів	393

Провідні українські просвітителі, діячі культури вважали народну пісню джерелом виховання історичної пам'яті, знань про народ, життєвий уклад українців, їх культуру, формування народних ідеалів та сподівань, щирого патріотизму, любові до України, непереможної любові до волі й ненависті до рабства, неволі; усвідомлення особистістю своєї людської і національної гідності; прагнень до злагодності українців; любові і пошани до батьків, родини, роду, народу; чистоти та щирості почуттів, людяності, працьовитості, краси навколишнього світу, рідної землі тощо.

Список літератури

1. Волкова Н.П. Педагогіка/ Н.П. Волкова. – К.: Педагогіка, 2001. – 576 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти// Початкова школа. 2001. – № 1. – С. 3-5.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етногр. Нарис./ О. Воропай – К.: "Велес", 2009. – 432 с.
4. Крамська С.Г. Педагогічні засади використання пісенно-обрядового фольклору в процесі підготовки вчителя музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 "Методика викладання музики та методики музичного виховання" / С. Г. Крамська. – Київ, 1998. – 15 с.
5. "Музичне мистецтво" – Музичне мистецтво: Програма для загальноосвітніх закладів 1-4 класи. – Електронний ресурс. – www.mon.gov.ua.
6. Психологія: Словарь / Под общ. ред. Петровского А.В., Ярошевского Г. М. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
7. Ростовський О.Я. та ін.. Музика // Ростовський О.Я., Хлебнікова Л.О., Марченко Р.О. // Програми для середньої загальноосвітньої школи 1-4 класи. – К.: Початкова школа. – 2006. – 432 с.
8. Пономарьов А. Українська етнографія: Курс лекцій. / А. Пономарьов – К.: Либідь, 1994. – 320 с.: іл.
9. Казак І. І. та ін. // Казак І. І., Демчишин М. С., Сенченко Л. І. // Українська музична література. Ч. 1 – навч. пос. для учнів дит. муз. шк. – К.: 2007. – 144 с.

УДК:785.1:37

Клець Т.

РОЗВИТОК ТЕХНІКИ ДИРИГУВАННЯ У СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті розглядаються питання розвитку техніки диригування у студентів музично-педагогічних спеціальностей. Розкривається сутність понять "диригування", "техніка диригування", "диригентський апарат", "диригентські жести". Характеризується техніка диригування як засіб втілення музичного образу в жестах та вираження змісту музичного твору.

Ключові слова: диригування, техніка диригування, студенти, музично-педагогічна освіта.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы развития техники дирижирования студентов музыкально-педагогических специальностей. Раскрывается сущность понятий "дирижирование", "техника дирижирования", "дирижерский аппарат", "дирижерские жесты". Характеризуется техника дирижирования как средство воплощения музыкального образа в жестах и выражения содержания музыкального произведения.

Ключевые слова: дирижирование, техника дирижирования, студенты, музыкально-педагогическое образование.

Annotation. The article deals with the development of the conducting techniques of students of the musical and pedagogical specialties. The essence of the concepts of "conducting", "conducting technique", "conducting apparatus", "conducting gestures", is revealed. The technique of conducting is characterized as a means of embodiment of a musical image in gestures and expression of the content of a musical piece.

Key words: conducting, conducting technique, students, musical-pedagogical educating.

Актуальність проблеми зумовлена значним інтересом, який виник останнім часом до мистецтва диригування і увага до нього постійно зростає. Сьогодні дещо змінюються погляди на роль диригування для студентів мистецьких напрямів освіти. Сучасний студент музично-педагогічних спеціальностей постійно має здобувати й узагальнювати нові знання, володіти новітніми технологіями, методами та вміти їх реалізовувати в процесі роботи з хоровим колективом у загальноосвітніх навчальних закладах.

Мета – визначити роль техніки диригування як складової фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва – керівників хорових колективів.

Завдання:

- здійснити аналіз розробленості проблеми формування техніки диригування у студентів музично-педагогічних спеціальностей;
- висвітлити сутність поняття "диригентська техніка";
- з'ясувати роль техніки диригування у формуванні навичок керування хоровим колективом;
- теоретично обґрунтувати основні етапи формування техніки диригування студентів – майбутніх керівників хорових колективів.

Аналіз досліджень. У сучасній літературі в галузі музичного виконавства педагоги та музиканти виокремлюють властивості, які необхідні для диригента, а саме: творчий підхід до твору, гнучка уява сприймання твору, бажання передати власну інтерпретацію виконавському колективу. Видатні корифеї диригентсько-хорового мистецтва: К. Пігров, М. Колесса, М. Канерштейн, П. Чесноков, та керівники виконавських колективів К. Птиця, А. Авдієвський, В. Мінін розглядають загальні проблеми диригування, висвітлюють проблеми взаємодії керівника хору із

виконавським колективом. Пластичність диригентського жесту, взаємодію мови жестів із емоційною та художньою виразністю твору досліджують С. Казачков, К. Ольхов, А. Іванов-Радкевич та І. Мусін. Такі дослідники як В. Живов, П. Ніколаєнко, В. Соколов, А. Кречковський, Б. Тевлін у своїх працях висвітлюють методи підвищення ефективності підготовки студентів, які навчаються у вищих музичних навчальних закладах до хормейстерської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Диригентська майстерність студента в процесі навчання на музично-педагогічних спеціальностях вимагає детального розгляду самої техніки диригування, її особливостей у вивченні та виконанні хорового твору. Як відомо, диригування – це засіб взаємодії керівника з хоровим колективом через пластичні рухи рук, емоційний стан та духовний світ самого диригента. Творчий підхід у процесі професійної підготовки майбутнього керівника хорового колективу дає можливість ширше та досконаліше вивчити саму техніку диригування. Підготовка високопрофесійних кадрів хорового мистецтва у вищих музично-педагогічних навчальних закладах є важливою для нашого суспільства. Вивчення студентом фахових дисциплін на музично-педагогічних спеціальностях формують його як диригента, педагога-музиканта та високопрофесійного керівника хорового колективу.

Підготовка майбутнього хормейстера здійснюється на основі вивчення цілого ряду дисциплін вокально-хорового циклу. Проте, кожна із дисциплін вивчається окремо та без чіткої системності, а це дещо ускладнює процес професійного розвитку студента – майбутнього керівника хорового колективу.

Формування майбутнього педагога-диригента, який навчається на музично-педагогічних спеціальностях та його професійний розвиток передбачає вивчення таких предметів як: "хорове диригування", "постановка голосу", "хорове аранжування", "хорознавство", "хоровий клас" і "практикум роботи з хором". В процесі опанування цими дисциплінами студент набуває професійних музичних якостей, які необхідні йому для подальшої праці в будь-якій музично-педагогічній сфері: керування хоровим колективом, викладання музичного мистецтва у ЗНЗ тощо.

Кожна із зазначених дисциплін відіграє велике значення у підготовці майбутнього диригента. Під час вивчення дисципліни "постановка голосу" студент набуває такі професійні вміння як: співацьке дихання, відкриває та удосконалює свої вокальні дані, працює над тембральною окрасою голосу, над звуковеденням музичної фрази та інтонацією звучання. "Хорознавство" дає студентові базові знання про хор, його специфіку, класифікацію жіночих, чоловічих та дитячих голосів; про типи та види хорів; інтонування звуків тощо. У "хоровому класі" студент формує уявлення про цілісність звучання музичного полотна та шляхи подолання інтонаційних, ритмічних та ансамблевих нюансів хорового звучання. "Хорове аранжування"

допомагає студенту у набутті творчої інтерпретації та власного бачення щодо прочитання хорового твору. Вивчивши фахові дисципліни, які формують студента як диригента та музиканта-педагога, "практикум роботи з хором" дає можливість реалізувати свої знання та перетворити їх у навички за допомогою студентського хорового колективу. Вивчивши твір з колективом під керівництвом досвідченого педагога, студент закріплює та збагачує свої навички у роботі з хором.

Розвиток потенціалу особистості студента, її повноцінна самореалізація в навчальній та практичній діяльності зумовлена, насамперед, необхідністю вивчення дисципліни "хорове диригування", її структури, засобів та прийомів, емоційного сприйняття, а також розгляду педагогічних нюансів, які можуть виникати в роботі з колективом.

Говорячи про предмет "хорове диригування" потрібно, перш за все, визначити його специфіку, головну мету. Як зазначає М. Канерштейн: "Кінцевою метою педагога, його основним завданням є виховання диригента – музиканта, який відповідав би високим вимогам сучасного ... мистецтва" [6, с. 5-6].

Виховуючи в собі особистість, яка в подальшому керуватиме хором колективом, кожен студент повинен оволодіти: технікою диригування, психолого-педагогічними навичками в роботі з колективом, методикою роботи над звукоутворенням, дикцією, інтонацією, ансамблем, навичками та методикою репетиційного процесу.

Про саме диригування є багато суперечливих думок. Одні вважають, що це не мистецтво, тому і навчатися йому не потрібно, можна стоячи перед хором чи оркестром, обмежитися тактуванням чи метромуванням. Видатні ж корифеї диригування, зокрема М. Колесса зазначає, що: "Диригування – це таке саме виконавське мистецтво як спів, гра на скрипці, кларнеті чи на якомусь іншому інструменті. Але між іншими видами виконавського мистецтва і диригуванням є одна основна різниця: тоді як музиканти-виконавці мають справу з мертвим інструментом (фортепіано, скрипка, флейта, арфа тощо), диригент має перед собою велику кількість хористів чи оркестрантів, тобто велику кількість різних індивідуальностей, які він мусить об'єднати в одну цілісність, в один спаяний колектив так, щоб він зазвучав під його руками як добре настроєний інструмент" [4, с. 3].

Відомий радянський диригент та педагог К. Б. Птиця, про техніку диригування говорить, що це: "...володіння диригентською системою жестів, які забезпечують зрозуміле хоровому колективу виявлення художніх задумів керівника і вміння керувати виконанням, а ...технічна сторона диригування повинна виховуватися як засіб, що служить вияву змісту музичного твору, як форма, в якій виражається диригентом весь задум твору" [7, с. 27].

За допомогою техніки диригування "диригент встановлює та підтримує контакт із виконавцями; пластично втілює характер музики, її

ідею та настрої заряджаючи колектив своїм артистичним ентузіазмом; керує звучанням та "ліпить" форму твору" – зазначає С. А. Казачков [3, с. 22].

Отже, проаналізувавши вищесказане, можемо зробити висновок, що техніка диригування це складна система рухів диригента, яка спрямована виконувати попереджувальну функцію – завчасно інформувати хоровий колектив про зміни в темпі, ритмі, динаміці, штрихах. При цьому особливої актуальності набуває міміка диригента, вона повідомляє хористів про певний емоційний стан, а рухи диригента відшліфовують деталі у виконанні. Хормейстер повинен задалегідь передати хоровому колективу свої творчі побажання, а колектив – вчасно їх виконати.

Вивчивши твердження відомих диригентів та мистецтвознавців, ми узагальнили сутність поняття техніка диригування. У нашому розумінні це система рухів та прийомів за допомогою яких відбувається процес взаємодії диригента з хоровим колективом, передача основного змісту музичного твору, його художнього та емоційного забарвлення.

Очевидно, що диригент повинен розкрити та передати колективу задум композитора, забезпечити ансамблеву злагодженість виконання, мати чітке образне і слухове представлення твору, який ним трактується. Ці вміння необхідні для того, щоб створити свій диригентсько-виконавський задум. І тільки тоді, коли диригент має своє представлення про твір, його емоційну та духовну сторони, можна переходити до практичної діяльності. Як зазначає М. Канерштейн: "Оволодіння майстерністю диригування – це передусім робота над самим твором. Лише глибоке вивчення змісту партитури, всіх виражальних засобів, за допомогою яких автор втілив свій задум, дає можливість диригентові усвідомити поставленні перед ним завдання. Технічні складності у виконанні кожного твору можуть бути переборені лише в тісному взаємозв'язку з розв'язанням художньо-виконавських завдань. Техніка диригування не відокремлюється від художності виконання, – вона є засобом для розкриття змісту музики" [6, с. 21].

Деякі педагоги-музиканти розглядають техніку диригування як дієвий засіб, оволодіння яким надихає та збагачує студентів у творчій музичній діяльності. За допомогою чітко сформованої техніки диригування студент розвиває в собі не тільки музичний слух, почуття ритму, ладове відчуття, але й такі особистісні якості, як: дисципліна, акуратність, відповідальність.

Освоєння техніки диригування завжди починається із диригентського апарату та його складових частини. Корпус диригента повинен виражати стійкість, бути прямим, зібраним, еластичним, не напруженим. Також він має легко, без зайвих рухів, рефлексивно піддаватися впливові жестів рук. За допомогою артикуляції, виразного погляду та живої міміки, диригент повинен відображати розвиток музичної думки, зміни в темпі, ритмі, штрихах, динаміці, настрої, характері, а також керувати передачею загального змісту твору.

Найбільш важливою частиною диригентського апарату є руки. Це є основним інструментом диригента. Кожна частина руки (плече, передпліччя і кисть) має своє завдання. Плече є найменш рухомою частиною руки та виконує функцію опори для руху передпліччя. Також за допомогою плеча диригент може виконувати стримуючі жести у темповій зміні твору, у випадку, коли виконавський колектив починає прискорювати темп. Роль плеча є особливо потрібною під час емоційного виконання у динамічних відтинках форте та фортіссімо.

Передпліччя, навпаки, є найбільш рухомою частиною руки, їй притаманний широкий діапазон рухів, які відіграють значну роль у показі фразування, динамічних змін, штрихів тощо.

Кисть є активною частиною руки, яка відповідає за найтонші нюанси: показ динамічних відтінків, звуковедення, характер виконання, показ штрихів (стакато, маркато, легато, нон легато). Визначають два положення кисті, за допомогою яких керівник хору відображає виразність та чіткість жесту, відповідно до штриха. Перше положення – великий палець кисті є дещо відхиленим в бік та знаходиться на висотному рівні інших пальців. Таке положення кисті характерне для творів, які мають спокійний, ліричний характер. Друге – великий палець торкається пучки вказівного, в результаті кисть є зібрана, округла. Таке положення використовують у показі штрихів стакато, маркато та застосовують у творах енергійного маршового характеру з чіткою точкою та відбиттям.

Працюючи над виразністю та досконалістю техніки диригування потрібно пам'ятати, що диригування – це природний процес, тому жест має бути зручним, переконливим, чітким, логічним, доцільним, образним, яскравим, з естетичною поставою та м'язовою свободою рухів. Як зазначає М. Канерштейн: "Принцип диригентської техніки – це природний процес в результаті якого формується самостійне виконавське обличчя диригента" [6, с. 21].

В контексті нашого дослідження логічним буде розгляд функцій рук диригента. Права рука виконує метроритмічну основу твору, схему тактування даного розміру, від чіткості і виразності якої, у великій мірі, залежить ансамбль звучання, вступу, зняття. Крім того, вона виконує ряд завдань виразового і технічного характеру. Ліва рука при диригуванні відтворює найтонші нюанси музичної мови та експресії, служить засобом спілкування диригента з виконавцями, образно доповнює все те, що диригент не може висловити словами, відображає емоційний стан музичного твору. В доповненні остаточної картини художнього образу відіграє відповідна міміка, яка надає інтенсивності та виразності диригентському жесту.

Звідси випливає, що техніка диригування є засобом, за допомогою якого диригент передає власний задум і викликає відповідну реакцію у виконавців. Відповідно, яким буде вплив на колектив, такою буде і реакція на твір. У кожної людини швидкість реакції на зовнішні стимулюючі жести

індивідуальна. Тому, як вже зазначалося вище, диригент повинен своїм жестом випереджати показ важливих моментів під час виконання. Це необхідно для того, щоб реакція виконавців співпадала із задумом диригента.

Важливого значення у роботі над технікою диригування студентів музично-педагогічних спеціальностей набуває проблема відповідності жесту характеру твору. Для того, щоб виробити художню міру виразності відповідного жесту, студент під контролем педагога повинен осмислити своєрідність виконання та прийом звукоутворення того чи іншого штриха.

Адже за допомогою диригентського жесту передаються найосновніші компоненти музичного звучання: метр, ритм, характер, звуковедення, темп, динаміка, початок і закінчення звучання. Тому, студент музично-педагогічної спеціальності, – майбутній керівник хорового колективу, повинен досконало володіти мовою жестів для того, щоб чітко та зрозуміло передавати свої бачення та відчуття щодо твору. Технічні навички студента повинні бути настільки чітко відпрацьованими, щоб у процесі диригування він не думав про свої жести, так як вони мають виникати самі по собі, бути природними, як і будь-яке виявлення людських почуттів і емоцій.

Виконуючи ускладнюючі завдання та розширюючи їх коло по надбанню технічних навичок, студенти музично-педагогічних спеціальностей поступово мають розвивати в собі диригентську майстерність та збагачувати свої жести новими прийомами, формами висловлювання, при цьому зберігаючи чіткість і природність.

Кожен студент, розуміючи специфіку роботи з майбутнім хоровим колективом, повинен, перш за все, вміти підібрати твір для розучування, аналізувати його музичну будову та літературний текст, виокремлювати головні наголоси в музичній побудові, знаходити кульмінаційні моменти твору, його музичний розвиток та знати партитуру. Тільки тоді, коли студент досконало проаналізує та зрозуміє задум композитора, він може починати свою художньо-виконавську роботу з хоровим колективом.

У фаховій підготовці керівника хорового колективу на музично-педагогічних напрямках освіти провідну роль відіграє послідовність та плановість роботи над вдосконаленням техніки диригування. Це дає можливість студентам крок за кроком здобувати знання, вмінні та навички і в майбутньому професійно реалізовувати їх у роботі з хоровим колективом.

Висновки. Проаналізувавши стан розробленості проблеми формування техніки диригування у студентів музично-педагогічних спеціальностей нами було з'ясовано, що підготовка майбутнього керівника хорового колективу здійснюється на основі вивчення цілого ряду дисциплін вокально-хорового циклу, проте, відсутня чітка системність у підході до проблеми, а це дещо ускладнює процес професійного розвитку студента.

Вивчивши цілий ряд наукової літератури з питання техніки диригування нами було сформовано власне розуміння цього поняття.

Техніка диригування – це система рухів та прийомів за допомогою яких відбувається процес взаємодії диригента з хоровим колективом, передача основного змісту музичного твору, його художнього та емоційного забарвлення.

З'ясовано, що роль техніки диригування у формуванні навичок керування хоровим колективом є надзвичайно важливим компонентом в системі вищої музично-педагогічної освіти. Адже техніка диригування через експресію та виразність жесту виступає засобом передачі художнього задуму диригента колективу.

Список використаної літератури

1. Безбородова Л. А. Дирижирование: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. / Л. А. Безбородова. № 2119 "Музыка". – М.: Просвещение, 1985. – 176 с.
2. Иванов-Радкевич А. П. О воспитании дирижера. / А. П. Иванов-Радкевич. – М. : Музыка, 1973. – 78 с.
3. Казачков С. А. Дирижерский аппарат и его постановка. / С. А. Казачков. М., 1967. – 97 с.
4. Колесса М. Ф. Основи техніки диригування [Текст] : [учб. посіб.] / М. Ф. Колесса. – Київ : Держ. вид-во образотворчого мистецтва і муз. літ. УРСР, 1960. – 198 с.
5. Ольхов К. А. О дирижерском жесте и его элементах. – В кн. : Хоровое искусство. / К. А. Ольхов. – Л., 1967. – 75 с.
6. Канерштейн М. Питання диригентської майстерності. / Упорядник М. Канерштейн. – К. : Музична Україна, 1980. – 284 с.
7. Птица К. Б. Очерки по технике дирижирования хором (2-е издание). / К. Б. Птица. М., 2010. – 188 с.

УДК 78.03 : 37.015.31 : 17.022.1

Крет М.В.

МУЗИКА ТА ЇЇ МОРАЛЬНО-ВИХОВНІ ФУНКЦІЇ У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. Розглядаються властивості морального виховання музики та її здатність об'єднувати людей, надихати їх на певні почуття, брати участь у виховному процесі.

Ключові слова: музика, мораль, особистість, виховання.

Аннотация. Рассматриваются свойства морального воспитания музыки и ее способность объединять людей, вдохновлять их на определенные чувства, принимать участие в воспитательном процессе.

Ключевые слова: музыка, мораль, личность, воспитание.

Наукове видання

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 4

Відповідальні за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович
Шевчук Степан Іванович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 23.03.2017 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 23,02. Наклад 100 пр. Зам. 18.
Видавництво «Волинські обереги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».